

BOEKBESPREKING

Regteren Altena, C. O. van, A. Bloklander & L. P. Pouderoyen. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, eerste serie. Amsterdam (Ned. Malac. Ver.), 55 pp., 22 pl., 1 tabel. Derde druk, 1974.

te bestellen door overschrijving van f 7,50 per exemplaar op giro 28 80 32 t.n.v. de penningmeester van de Nederlandse Malacologische Vereniging te Leiden, portokosten zijn inbegrepen.

Het bekende boekje "Fossiele schelpen I", ook wel aangeduid als "de fossielenatlas" werd oorspronkelijk in zes afleveringen gepubliceerd in Basteria, het tijdschrift van de N.M.V., in de jaren 1954-1964. Na voltooiing van de gastropoden werden de afleveringen gebundeld uitgegeven, met de betiteling "tweede druk". Het moet voor de N.M.V. reden tot grote voldoening zijn, dat ook deze tweede druk nu al weer enige tijd uitverkocht is, en dat er vraag bestaat naar meerdere exemplaren. De Malacologische heeft nu kans gezien dit boekje fotografisch te laten herdrukken, hetgeen o.m. inhoud, dat de derde druk geheel ongewijzigd is. Hierdoor staat op de titelpagina ook ten onrechte "tweede druk" vermeld, terwijl jaartal en naam van de oorspronkelijke drukker zijn weggeretoucheerd.

Het boekje is ditmaal gebonden in een weliswaar geplastificeerde, maar helaas aanmerkelijk dunnere kaft, die bovendien nog naar buiten omkrult. Een iets zwaardere kwaliteit papier voor de omslag was zeker te wensen geweest. Een ander gevolg van de veranderde drukmethode is het feit, dat nu ook de platen in dezelfde

(vervolg op p. 144)

zwarte inkt gedrukt zij nals de tekst. De tekst is uiteraard smetteloos overgekomen, maar op de platen valt wel een en ander aan te merken. Zo zijn door het fotografische procedé verschillende platen aanmerkelijk harder afgedrukt, dan in de oorspronkelijke uitgaven, waardoor de contrasten onaanvaardbaar groot zijn geworden. Verder is door de drukker maar weinig zorg besteed aan het drukken, want verschillende afbeeldingen tonen sporen van verontreinigde platen. Ook de toonwaarde van de verschillende platen is nogal verschillend. Met al deze opmerkingen wil niet gezegd zijn, dat deze nieuwe uitgave onbruikbaar is, verre van dat zelfs. In praktisch alle gevallen zijn de afbeeldingen nog wel zodanig, dat herkenning van de fossielen mogelijk is. Wie echter de tekeningen in de eerste uitgaven kent, zal door de nieuwe druk teleurgesteld zijn, niet in het minst vermoedelijk de tekenaar. Het blijft jammer, dat aan deze uitgave niet een iets groter geldbedrag besteed kon worden. Zoals in vele gevallen zal ook hier wel sprake zijn van een compromis tussen het wenselijke en het mogelijke. Naar mijn mening echter is door de N.M.V. hier ten aanzien van het compromis de grens van het aanvaardbare iets te laag gesteld.

(A. W. Janssen)

Nolf, D. De Teleostei-otolieten uit het Eoceen van het Belgisch bekken - reconstructie van de fauna en biostratigrafische toepassing. Proefschrift Rijksuniversiteit Gent (Faculteit Wetenschappen), stencil, 173 pp., 41 pl., 16 fig., 4 tab.

Ons medelid Dirk Nolf is op 16 september gepromoveerd tot doctor in de wetenschappen (dierkunde) op een studie over omvangrijk otolietenmateriaal uit het Eoceen van België, dat grotendeels door hemzelf verzameld is.

In totaal worden 115 soorten beschreven, waarvan er 27 nieuw zijn. Hiervan werden 10 soorten reeds door de heer F. C. Stinton uit Engeland in manuscript van namen voorzien. Nolf gebruikt deze namen in zijn proefschrift, waarmede hij als auteur van deze soorten moet gelden, gezien de voorwaarden van art. 50 van de International Code of Zoological Nomenclature (I.C.Z.N.). Dat deze uitvoerige studie, die van groot belang is voor de kennis van de eocene otolieten, niet in druk heeft kunnen verschijnen moet op zijn minst jammer worden geacht. Hopelijk voldoet deze uitgave aan art. 8 (3) van de I.C.Z.N. !

De systematische beschrijving van de otolieten wordt voorafgegaan door een lithostratigrafisch overzicht van het belgische Eoceen en een opsomming en merendeels bondige beschrijving van de locaties waar otolieten verzameld werden. Hiervan zijn Balegem, Meldert en Oedelem wel de belangrijkste. Door de veelheid van stratigrafische niveau's en het zeer grote aantal (50) vindplaatsen is een dergelijke bespreking zeer wel op zijn plaats en maakt het proefschrift ook voor die mensen interessant, die meer van het Eoceen van België in het algemeen willen weten en daar willen verzamelen.

Uiteraard neemt de systematische beschrijving der soorten het grootste gedeelte in van het proefschrift. In de I.C.Z.N. wordt aanbevolen dat de beschrijving van een nieuw taxon tenminste vergezeld moet gaan van een vertaling in het Engels, Frans, Duits, Italiaans of Latijn, wanneer de publicatie niet in één van deze talen gesteld is (appendix E 4). Eet is jammer dat dit hier niet het geval is. Dit is te meer te betreuren, daar er momenteel slechts zeer weinig otolietenspecialisten zijn, die het Nederlands machtig zijn. In de meeste gevallen worden de eocene soorten afgebeeld, samen met recente soorten die tot hetzelfde genus of aanverwante genera gerekend worden. Dit is zeer nuttig en zelfs noodzakelijk voor de lezer om te kunnen beoordelen of de determinaties juist zijn. De gelijkenis van vertegenwoordigers van recente vissengenera is meestal inderdaad zo groot, dat het indelen van de eocene otolieten bij deze genera gerechtvaardigd lijkt te zijn.

Ondanks het feit dat zeer veel recent vergelijkingsmateriaal werd bestudeerd, ben ik echter toch van mening, dat verschillende soorten tot een verkeerd genus zijn gerekend. Otolieten worden door de specialisten die zich met recente vissen bezig houden helaas nog te veel verwaarloosd, waardoor van zeer veel recente soorten de otolieten nog niet bekend zijn. In de hieronder genoemde gevallen was het daarom beter geweest als alleen de familie en niet het genus vermeld was. De kans immers dat een paleontoloog een genus fossiel aantreft terwijl de recente otolieten nog niet bekend zijn, is zeer groot.

Genypterus rectangularis vertoont meer verwantschap met *Ogilbia* en *Hoplobrotula* dan met *Genypterus blacodes*. De omtrek van *Lepophidium regularis* lijkt beslist te weinig op die van de afgebeelde recente soorten van dit genus. *Platycephalus janeti* behoort inderdaad tot de Platycephalidae, maar bijna zeker niet tot het genus *Platycephalus*, daar zijn omtrek anders is. Wat dat betreft lijkt de soort meer op de Trachinidae. Misschien is het een interessante tussenvorm tussen beide families. *Chanda meldertensis* en *Chanda electilis* kunnen wegens hun sulcus-vorm niet gerekend worden tot het genus *Chanda*. Het is zelfs zeer twijfelachtig of ze tot de subfamilie Chandinae gerekend mogen worden. De eerste soort bezit namelijk een sulcus met een licht ventraalwaarts gebogen cauda-einde, terwijl de recente soorten *C. ambassus*, *C. lala* en *C. wolffi* een recht cauda-einde bezitten, dat soms zelfs iets dorsaalwaarts gebogen is (de twee laatstgenoemde soorten bezit ik sinds kort in mijn eigen collectie). *C. electilis* is nog minder met dit genus verwant, want de ventrale rand van het ostium buigt bij deze soort veel minder ver door en ook de vorm van de omtrek is te zeer anders dan bij de recente soorten van het genus *Chanda*. De genusbepalingen van *Parastrumateus tavernei* en *Spicara minsterensis* zijn niet overtuigend, wanneer we deze soorten vergelijken met recente vertegenwoordigers. *Dentex laekeniensis*, welke tot het subgenus *Cheimertius* gerekend wordt, zal vanwege zijn bredere ostium en anders gevormd cauda-einde toch tot een andere Sparidae behoren. Zolang recente otolieten nog onbekend zijn is het daarom beter om voorlopig de fossiele geslachtsnaam *Ctenodentex* te gebruiken. Daarentegen lijkt een indeling van "genus Pamadasydarum" *kokeni* bij het geslacht *Pomadasys* gerechtvaardigd. "Genus aff. *Sirembo*" *tumidus* werd voorheen door de auteur met zekerheid gerekend tot *Sirembo*. Helaas wordt hier niet vermeld waarom deze mening veranderd is.

Vooraf bij nieuw beschreven soorten zou soms een wat uitvoeriger beschrijving plezierig zijn geweest. In ieder geval was een groter aantal metingen (en dan ook van de dikte van de otoliet !) zeer gewenst. Met de term "ethologie" zal vermoedelijk wel ecologie bedoeld zijn.

De afbeeldingen hebben vergeleken met vroegere publicaties van dezelfde auteur aan kwaliteit gewonnen, al zouden ze nauwkeuriger en gedetailleerder kunnen zijn door een wat dunnere pen te gebruiken en de punteer-techniek toe te passen om reliefverschillen aan te geven. Bruikbaar zijn de tekeningen in het algemeen wel. Dat de plaatverklaringen niet tegenover de platen zijn geplaatst is nogal onhandig en maakt het werk er niet toegankelijker op. Sommige slordigheden zijn nogal storend: vele species- en genusnamen zijn niet onderstreept en ook werd het al dan niet gebruiken van haakjes om een auteursnaam en jaartal niet consequent toegepast.

In de samenvattende hoofdstukken zijn conclusies als de zeer sterke verwantschap van de eocene fauna met de huidige indo-pacifische fauna zeer belangrijk. Ook het feit, dat de meeste otolieten hebben toebehoord aan vissen die kleiner moeten zijn geweest dan 10 cm, is een belangrijke ontdekking.

Het gehele proefschrift overziende kan ik stellen, dat dit omvangrijke werk een belangrijke bijdrage is tot de kennis van fossiele otolieten en ik wil Dr. Nolf dan ook van harte feliciteren met dit proefschrift.